

Nr 233.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa
anslag till civilförsvaret m. m.; given Stockholms
slott den 30 april 1948.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Eije Mossberg.

---

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 30 april 1948.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg.

I två särskilda propositioner den 20 februari 1948, nr 81 och 82, ha förslag framlagts om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) och fortsatt giltighet av samma lag samt angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1948/49. I 1948 års statsverksproposition har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkterna 172—174, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1948/49 anvisa anslag till bidrag till kommuner för inköp av motorbrand-

sprutor och brandslang samt för anläggande av branddammar. Med hänsyn till det skärpta läge, som sedermera inträtt, finner jag mig — i anslutning till en av civilförsvarsstyrelsen den 5 april 1948 gjord framställning — böra upptaga vissa spörsmål rörande civilförsvaret jämte frågan om medelsanvisningen under de nämnda anslagen till brandväsendet till förnyad prövning.

De nu upptagna frågorna äro av den natur, att närmare redogörelse för deras innebörd på vissa punkter än som av det följande framgår icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar böra i stället meddelas riksdagens vederbörande utskott.

Sammanfattning av förslagen.

I propositionen nr 81/1948 föreslogs, att den år 1944 genomförda civilförsvarsorganisationen med vissa jämkningar skulle äga bestånd även i fortsättningen samt att den samma år antagna civilförsvarslagen, vilken gällde t. o. m. den 30 juni 1949, från nämnda dag skulle erhålla en icke tidsbegränsad karaktär. Civilförsvarets verksamhet under fredstid skulle enligt propositionen omfatta planläggning, utbildning och övning, anskaffning och underhåll av materiel, förebyggande åtgärder i samband med stadsplanering o. d. samt anordnande av skyddsrum. Medel till civilförsvaret för budgetåret 1948/49 äskades i propositionen nr 82/1948. Därvid beräknades anslag för bl. a. följande ändamål, nämligen 1) avlöningar för civilförsvarsstyrelsen 814 000 kronor, 2) utbildning vid statens civilförvarsskola samt vid kurser, anordnade av länsstyrelserna, 265 900 kronor, 3) bidrag till vissa frivilliga organisationer 185 000 kronor, 4) engångsanskaffning av materiel 100 kronor, 5) bidrag till kommuner för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. 700 000 kronor samt 6) bidrag till kommuner för utbildning m. m. 565 000 kronor. Därjämte upptogs ett anslag till övnings- och försöksverksamhet på 120 000 kronor, varav 5 000 kronor avsågos för övningar.

I 1948 års statsverksproposition hemställdes under elfte huvudtiteln, punkterna 172—174, om anvisande av 90 000 kronor till bidrag till kommuner för inköp av motorbrandsprutor, 150 000 kronor till bidrag till kommuner för inköp av brandslang och 100 000 kronor till bidrag till kommuner för anläggande av branddammar.

Jag föreslår i det följande, att civilförsvarsstyrelsens personal under nästa budgetår tillfälligt förstärkes. Avlöningsanslaget uppräknas i anledning härav med 90 000 kronor till 904 000 kronor.

I fråga om utbildningen föreslogs i propositionen nr 82/1948, att denna under budgetåret 1948/49 skulle omfatta nyutbildning av befäl i civilförsvaret och tilläggsutbildning i sjukvård under 10 timmar av 18-åriga kvinnor samt därjämte under första halvåret av nämnda budgetår en grundläggande utbildning om 10 timmar av 16-åriga män och kvinnor. Det förutsattes, att övningar med civilförsvarspersonalen skulle anordnas i begränsad utsträckning. Jag framlägger i det följande förslag om vissa utvidgningar av detta program, avseende repetitionsutbildning av befäl, nyutbildning och repetitionsutbildning

av manskap inom det allmänna civilförsvaret och verksskyddet, ökad frivillig utbildning för hemskyddet samt mera omfattande övningar. I anledning härav höjas följande anslag: anslaget till utbildning vid statens civilförsvarskola samt vid kurser anordnade av länsstyrelserna med 50 100 till 316 000 kronor, anslaget till bidrag till vissa frivilliga organisationer med 100 000 till 285 000 kronor och anslaget till bidrag till kommuner för utbildning m. m. med 740 000 till 1 305 000 kronor.

I propositionen nr 82/1948 beräknade jag under anslaget till engångsanskaffning av materiel 158 000 kronor för alarmeringsanordningar. För ytterligare materielanskaffning, avsedd att bekostas från detta anslag, anser jag ett belopp av 5 780 000 kronor erforderligt. Med hänsyn till förefintlig reservation kan dock nyanvisningen begränsas till 4 780 000 kronor.

Anslaget till bidrag till kommuner för anordnande av allmänna skyddsrum m. m., vilket föreslås erhålla rubriken Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m., anser jag böra uppräknas med 6 000 000 kronor till 6 700 000 kronor.

Jag finner påkallat, att enskilda skyddsrum, som anordnats enligt gällande bestämmelser men vilka icke befinna sig i fullbordat skick, färdigställas. Kostnaderna härför skola bestridas av fastighetsägarna. För central upphandling av erforderlig materiel, avsedd att mot full ersättning tillhandahållas fastighetsägarna, upptager jag ett anslag av 7 500 000 kronor. Skyddsrum, som framdeles komma att uppföras enligt gällande bestämmelser, skola helt färdigställas.

Ett nytt anslag på 1 000 000 kronor föreslås vidare för civilförsvarets motorfordonsberedskap.

Jag anser slutligen, att rikets brandberedskap bör ytterligare stärkas genom inköp av motorbrandsprutor och brandslang samt anläggande av branddammar. Anskaffning av sprutor och slang är delvis behövlig redan för tillgodoseende av kommunernas behov av sådan materiel för det fredsmässiga brandväsendet. Anläggandet av branddammar i föreslagen omfattning faller helt inom fredsbehovets ram. Jag förordar, att för inköp av motorbrandsprutor och brandslang för krigsbehovet upptages ett särskilt reservationsanslag på 705 000 kronor. De under brandväsendet uppförda anslagen till bidrag till kommuner för inköp av motorbrandsprutor och för inköp av brandslang ökas med 135 000 kronor till 225 000 kronor resp. med 600 000 kronor till 750 000 kronor. Medel för anläggande av branddammar beräknar jag under anslaget till bidrag till kommuner för anläggande av branddammar. Anslaget föreslås därvid höjt med 300 000 kronor till 400 000 kronor.

Civilförsvarsstyrelsens framställning.

I sin skrivelse den 5 april 1948 anför civilförsvarsstyrelsen.

I en nyligen till Kungl. Maj:t ingiven framställning om åtgärder till förstärkning av den militära beredskapen har överbefälhavaren framfört sin uppfattning rörande det läge ur försvarssynpunkt, som till följd av händelseut-

vecklingen i världen föreligger för vårt land. Civilförsvarsstyrelsen, som i huvudsak ansluter sig till vad överbefälhavaren härutinnan anfört, finner rådande förhållanden påkalla en översyn av beredskapen inom civilförsvaret. Den nuvarande beredskapen företer i vissa avseenden brister. Detta sammanhänger bl. a. med den omfattande avveckling, som efter krigsslutet 1945 vidtogs i fråga om civilförsvarets anstalter i såväl personellt som materiellt hänseende. Särskilt må nämnas begränsningen i utbildningsplikterns omfattning och uppmjukningarna i fråga om skyddsrumsbereidskapen. Även den hastiga utvecklingen på krigsteknikens område, till vilken civilförsvaret ännu icke kunnat anpassa sig, har åstadkommit luckor i beredskapen.

Behovet och utformningen av anstalter för civilförsvaret kunna i många hänseenden klart angivas men äro i andra hänseenden beroende på faktorer, som f. n. icke kunna helt överblickas. Det är därför icke möjligt att nu uppgöra en fullständig plan för utbyggnad av civilförsvaret. Enligt civilförsvarsstyrelsens mening böra i stället åtgärder till förstärkning av civilförsvaret vidtagas successivt. Styrelsen anser, att förefintliga brister böra avhjälpas i snabbare takt än hittills förutsetts. Härvid böra under den närmaste tiden åtgärder vidtagas för att avhjälpa de påtagligaste bristerna i beredskapen ävensom i övrigt sådana åtgärder påbörjas, vilkas slutförande kräver lång tid. I det följande framlägger styrelsen förslag i enlighet härmed. De framlagda förslagen avse att utgöra en komplettering till de förslag rörande civilförsvarets verksamhet under budgetåret 1948/49, som intagits i propositionen nr 82 till årets riksdag.

Styrelsens förslag avse bl. a. *förstärkning av civilförsvarets administration*. En sådan förstärkning vore enligt styrelsens mening erforderlig åtminstone under första delen av budgetåret 1948/49 och skulle avse samtliga instanser inom civilförsvaret. Beträffande botteninstansen (civilförvarsområdena) hade kommunerna att helt svara för kostnaderna. För länsstyrelsernas försvarsavdelningar beräknades personalförstärkningen draga en kostnad av minst 200 000 kronor. I fråga om centralinstansen ansåge styrelsen, att 9 tillfälliga befattningshavare borde anställas. Av dessa skulle 3 med lön enligt 29 löneklassen knytas till organisationsbyrån och sysselsättas, en med undanförelärenden, en med sjukvårdsärenden, inbegripet samordning av civilförsvarets sjukvård med övrig civil och militär sjukvård, samt den tredje med översyn av organisationsplaner och därav föranledda åtgärder. Vid utbildnings-, övnings- och krigsplanläggningsbyrån skulle likaledes anställas 3 befattningshavare, av vilka två med lön efter 29 löneklassen för inspektion m. m. i fråga om den lokala utbildningen och för att biträda byråchefen med ledningen av civilförsvarssskolan samt den tredje med lön efter 27 löneklassen för att biträda med krigsplanläggningsärenden. För tekniska byrån skulle avses 2 befattningshavare med lön efter 29 löneklassen samt med uppgift att granska skyddsrumsrutningar och utföra vissa andra löpande göromål jämte utredningsarbete. Slutligen skulle riksbrandinspektörens avdelning förstärkas med 1 assistent med lön efter 24 löneklassen för beredning av krigsbrandärenden. Lönekostnaderna för nu nämnda befattningshavare under ett halvt år uppskattas till 64 272 kronor. Härutöver ansåge styrelsen erforderligt, att ett belopp av 25 000 kronor anvisades för avlönande av viss biträdespersonal (ritare m. fl.). De sammanlagda kostnaderna för den nya personalen skulle alltså uppgå till

(64 272 + 25 000) 89 272 kronor, med vilket belopp styrelsens avlöningsanslag borde uppräknas.

Beträffande *utbildnings- och övningsverksamheten* framhåller styrelsen, att sådan under de senaste åren bedrivits endast i begränsad omfattning. Såsom en följd därav saknade stora grupper civilförvarspliktiga tillräcklig utbildning för sina krigsuppgifter. Detta förhållande vore enligt styrelsens mening särskilt allvarligt i fråga om det allmänna civilförsvarets personal, vilken utgjorde kärnan i civilförvarsorganisationen, och verkskyddspersonalen. All personal inom det allmänna civilförsvaret och verkskyddet borde därför utbildas och övas. Styrelsen funne det även betänkligt, att den obligatoriska utbildningen inom hemskyddsorganisationen eftersatts. För att skäligen beredskap skulle kunna uppehållas fordrades, att vissa årsklasser av allmänheten bibringades elementära kunskaper för tjänstgöring i hemskyddet. I ett ytterligare skärpt läge syntes tillämpningsövningar inom eget hemskydd böra bedrivas med allmänheten i dess helhet.

Styrelsen erinrar, att utbildningen under budgetåret 1948/49 enligt propositionen nr 82/1948 skulle avse nyutbildning av befäl och tilläggsutbildning i sjukvård i tio timmar av 18-åriga kvinnor samt därjämte under första halvåret av nämnda budgetår grundläggande utbildning i tio timmar av 16-åriga män och kvinnor. För övningar hade beräknats 5 000 kronor, huvudsakligen för anordnande av krigsspel.

Styrelsens nu framlagda förslag innebär, att utbildningen under nästa budgetår skulle omfatta — utöver vad som föreslagits i nämnda proposition — repetitionsutbildning av befäl, nyutbildning och repetitionsutbildning av manskap inom allmänna civilförsvaret och verkskyddet samt grundläggande civilförvarsutbildning (hemskyddsutbildning) under 10 timmar av 16-åringar (under hela budgetåret) ävensom 38-åriga kvinnor och 48-åriga män. Hemskyddsutbildningen skulle enligt vad styrelsen anför kunna påbyggas med frivillig utbildning genom riksluftskyddsförbundets försorg. Styrelsen föreslår vidare, att övningar, främst med allmänna civilförsvarets personal, anordnas i anslutning till utbildningen.

Statens kostnader för det nu föreslagna utbildnings- och övningsprogrammet — bortsett från utbildningen av verkskyddspersonal — uppskattar styrelsen sålunda: för centrala kurser för befälsutbildning 50 000 kronor, för lokala kurser för befälsutbildning samt utbildning av manskap inom allmänna civilförsvaret 600 000 kronor, för hemskyddsutbildning 250 000 kronor, för frivillig utbildning 300 000 kronor och för övningar 140 000 kronor. I enlighet härmed skulle utbildnings- och övningsanslagen uppräknas: anslaget till utbildning vid statens civilförvarsskola m. m. med 50 000 kronor, anslaget till bidrag till vissa frivilliga organisationer med 300 000 kronor och anslaget till bidrag till kommuner för utbildning m. m. med 990 000 kronor. Utbildningsprogrammet i dess helhet skulle alltså kosta staten 1 340 000 kronor. Kommunerna skulle för de lokala kurserna, hemskyddsutbildningen och övningarna få vidkännas utgifter på resp. 300 000, 125 000 och 60 000 kronor eller tillhopa 485 000 kronor.

Styrelsen föreslår vidare *engångsanskaffning av viss materiel*. Till stöd härför framföres följande allmänna motivering.

Inom civilförsvaret uppehölls under kriget en icke obetydlig materielberedskap. Därefter har i mindre omfattning materiel försålts, förbrukats eller eljest utgått ur lager. Den tekniska utvecklingen under krigets sista år och därefter — så långt f. n. kan överblickas — har medfört behov av ytterligare materielslag eller utbyggnad i övrigt av materielberedskapen. Detta gäller särskilt observations- och förbindelsetjänsten, tekniska tjänsten samt gasskyddstjänsten. Men även inom vissa andra tjänstegrenar föreligger behov av komplettering av befintlig materiel. Styrelsen föreslår, att alarmeringsanläggningar, signalmateriel, brandmateriel (inbegripet branddammar), teknisk materiel, gasskyddsmateriel, viss försöksmateriel för indikering av radioaktivitet samt inkvarterings- och socialtjänstmateriel anskaffas.

I fråga om alarmeringsanordningarna framhåller styrelsen, att, sedan hittills beviljade medel använts, alarmeringsanläggningar komma att saknas på 39 orter med mer än 1 000 invånare och på 150 orter med minst 600 men icke över 1 000 invånare. Komplettering av befintliga anläggningar erfordrades på 60 orter. Styrelsen föreslår, att erforderlig komplettering av befintliga anläggningar kommer till stånd samt att nya anläggningar anskaffas för nämnda 39 orter med mer än 1 000 invånare och för mellan 20 och 30 mera betydelsefulla orter med mindre invånarantal. Härjämte skulle reservmateriel anskaffas i viss utsträckning.

Kostnaderna, vilka i sin helhet skola bestridas av statsmedel, beräknas till följande belopp: för komplettering av befintliga anläggningar 160 000 kronor, för inköp av nya anläggningar 245 000 kronor samt för anskaffning av reservmateriel 100 000 kronor eller tillhopa 505 000 kronor. Då i propositionen nr 82/1948 för alarmeringsanläggningar begärts 100 000 kronor skulle alltså ytterligare 405 000 kronor nu anvisas.

För uppehållande av signalförbindelserna mellan länsstyrelserna och civilförsvarscheferna, mellan angränsande länsstyrelser samt mellan länsstyrelse och samarbetande militärmyndighet erfordras enligt styrelsens uppfattning, att civilförsvarsmyndigheterna ha tillgång till radioanläggningar. Lämpliga sådana hade för polisens räkning anordnats på 22 orter, varest även för civilförsvaret behov av sådana anläggningar föreläge. Styrelsen hade inhämtat, att statspolisintendenten för sin del icke hade något att erinra mot att polisens radioanläggningar under krig utnyttjades av civilförsvaret. Därutöver behövdes emellertid ytterligare ett antal radioanläggningar. Styrelsen funne det f. n. tillräckligt, att 125 anläggningar anskaffades. Länsstyrelserna skulle härigenom kunna uppehålla direkt kontakt med 122 större orter. Mellan dessa och andra orter skulle förbindelse kunna ordnas på annat sätt. Under fred skulle civilförsvarsradion få användas för polisens räkning.

Kostnaderna för anskaffande av radioanläggningar uppskattar styrelsen till 2 375 000 kronor.

För förstärkning av brandberedskapen anser civilförsvarsstyrelsen erforderligt, att 100 motorbrandsprutor, 200 000 meter brandslang och 500 000 kilogram lin för tillverkning av brandslang anskaffas under nästa budgetår samt att branddammar anordnas i ökad omfattning. En del av sprutorna och

slangen inginge i kommunernas fredsbehov av materiel. Till denna del skulle materielen tillhandahållas kommunerna i enlighet med nu gällande bidragsbestämmelser, varför kommunerna i viss utsträckning bleve betalningsskyldiga för materielen. Den materiel, som motsvarade krigsbehovet, skulle däremot tillhandahållas kommunerna kostnadsfritt. Kostnaderna för materielinköpen kunde uppskattas till 400 000 kronor för sprutorna, 1 400 000 kronor för slangen och 3 250 000 kronor för linet. I återbäring från kommunerna kunde beräknas inflyta högst 25 000 kronor för sprutorna och 200 000 kronor för slangen. För anläggande av branddammar föreslår styrelsen, att utöver det i statsverkspropositionen under anslaget till bidrag till kommuner för anläggande av branddammar upptagna beloppet av 100 000 kronor anvisas ytterligare 700 000 kronor. Kostnaderna för brandförsvarets förstärkning belöpa sig således i sin helhet till (400 000 + 1 400 000 + 3 250 000 + 700 000) 5 750 000 kronor.

Den erforderliga tekniska materielen utgöres av bombröjningsmateriel. Styrelsen föreslår, att för anskaffande härav för varje länsstyrelse samt överståthållarämbetet beräknas ett belopp av 33 000 kronor avsett för inköp av materiel till 6 lätta röjningsenheter, 2 sökarenheter och 1 tung röjningsenhet. Kostnaderna skulle i sin helhet stanna på statsverket. Då för detta ändamål tidigare anvisats ett belopp av 75 000 kronor, borde medelsanvisningen för nästa budgetår bestämmas till $(25 \times 33\,000 - 75\,000)$ 750 000 kronor.

Styrelsens förslag i fråga om gasskyddet (inklusive materiel för indikering av radioaktivitet) ha utarbetats i samförstånd med försvarets forskningsanstalt och avse, enligt vad i skrivelsen framhålles, endast sådana åtgärder, vilka måste anses oundgängligen erforderliga. Styrelsen föreslår, att medel anvisas för följande ändamål, nämligen impregnering av gasmasker, avsedda för det allmänna civilförsvarets personal, 1 575 000 kronor, iordningställande av 25 000 barngasmasker 150 000 kronor, impregnering av kollektivfilter till luftreningsaggregat i allmänna och enskilda skyddsrum 730 000 kronor samt anskaffande av kollektivfilter 1 500 000 kronor, dimfilter till luftreningsaggregat 750 000 kronor, 29 regenereringsanläggningar — avsedda för revidering av gasmaskbehållare och kollektivfilter — 290 000 kronor, aktivt kol 640 000 kronor, 200 indikeringsapparater för gas 60 000 kronor, 100 000 kvm gasskyddspapper 45 000 kronor, 200 000 kilogram dikloramin 800 000 kronor, 85 000 par gummistövlar 1 020 000 kronor och utrustning för indikering av radioaktiva ämnen 20 000 kronor. Sammanlagda behovet av medel för gasskyddsmateriel uppgår till 7 580 000 kronor. Kostnaderna skulle även i vad de avse luftreningsaggregat i enskilda skyddsrum i sin helhet bestridas av staten.

Beträffande inkvarterings- och socialtjänsten uttalar styrelsen, att åtgärder borde vidtagas för att uppnå samma beredskap som under krigsåren. Tills vidare syntes dock tillräckligt, att endast viss materiel nyanskaffades och att krigsleveranskontrakt upprättades rörande övrig materiel. Enligt sty-

relsens förslag skulle medel nu anvisas dels för anskaffande av träbaracker, avsedda att placeras i utkanterna av tätbebyggda orter för inkvartering av personer, som blivit hemlösa och icke böra evakueras, dels ock för inköp av viss kvantitet koks. Barackerna skulle vara avsedda för 48 000 personer. Koks skulle inköpas till en kvantitet av 2 300 ton. Kostnaderna för nu nämnda anskaffning, vilka helt borde bestridas av statsmedel, beräknade styrelsen till 21 600 000 resp. 310 500 kronor. För inkvarterings- och socialtjänstmateriel begäras alltså sammanlagt 21 910 500 kronor.

Därjämte hemställer styrelsen, att ett belopp av 1 000 000 kronor anvisas till oförutsedda utgifter. Syftet härmed vore, att styrelsen skulle ha möjlighet att inköpa materiel, av vilken stort behov föreläge men för vilken särskilda medel icke ställts till förfogande, då sådan erbjödes styrelsen på fördelaktiga villkor men med kort anbudstid.

De totala kostnaderna för den föreslagna materielanskaffningen skulle alltså uppgå till (405 000 + 2 375 000 + 5 750 000 + 750 000 + 7 580 000 + 21 910 500 + 1 000 000) 39 770 500 kronor. Av beloppet skulle 34 020 500 kronor anvisas under reservationsanslaget till civilförsvaret: engångsanskaffning av materiel och återstoden, 5 750 000 kronor, under anslag till brandväsendet.

Styrelsen föreslår vidare, att *skyddsrumsbereidskapen* stärkes. Styrelsen uttalar bl. a.

Möjligheterna att i krig utan tillgång på tillräckligt antal skyddsrum uppehålla hemortens motståndsvilja torde vara ganska små. Under det senaste kriget iordningställdes inom tätorterna normalskyddsrum i nästan varje fastighet (enskilda skyddsrum) för däri boende personer samt i växlande omfattning normalskyddsrum och fullträffsäkra anläggningar för trafikanter, civilförsvarspersonal m. fl. Sedermera ha skyddsrummen i viss utsträckning raserats. I dagarna har utredning påbörjats om de grunder, efter vilka skyddsrum med hänsyn till den senaste vapentekniska utvecklingen böra uppföras. Enligt styrelsens mening är det ej möjligt att avvakta resultatet av denna utredning. Förverkligandet av de resultat, vartill utredningen kan komma, torde kräva lång tid. Under övergångstiden måste så starkt skydd uppehållas som omständigheterna medgiva. Erfarenheterna från det senaste världskriget och de atombombförsök, som därefter gjorts, tyda på att skyddsrum av nu gängse typ utgöra ett gott skydd även mot verkningar av atombomber. Som ett komplement till skyddsrummen erfordras källarmursgenombrott. Styrelsen fäster stor vikt vid att dylika genombrott, som hittills endast planlagts, bliva utförda. Betydelsen härav har än mer ökat genom förekomsten av radioaktiva ämnen som stridsmedel. Därest gata belagts med sådana ämnen, kan det vara förenat med livsfara för människor att passera densamma. Det säger sig självt, att förefintligheten av källarutgångar åt flera gator avsevärt ökar räddningsmöjligheterna.

I de enskilda skyddsrum, som anordnats enligt äldre bestämmelser, hade, enligt vad styrelsen anför, träförstärkningar samt anordningar för gas- och splitterskydd såsom dörrar, luckor och luftrenare i viss utsträckning avlägsnats efter krigets slut. Virket till träförstärkningarna torde ha sålts eller eljest förbrukats. Anordningarna för gas- och splitterskydd torde däremot i regel allttjämt förvaras i resp. fastigheter. Styrelsen föreslår, att dessa skyddsrum ånyo iordningställas. Styrelsen beräknar,

att kostnaderna härför, vilka enligt gällande bestämmelser skola bestridas av fastighetsägarna, komma att uppgå till 15 000 000 kronor.

Styrelsen erinrar, att de enskilda skyddsrum, som anordnats enligt gällande bestämmelser, icke vore färdigställda. Härför erfordrades, att dörrar, luckor, luftrenare och gasfilter anskaffades, att inre begränsningsväggar uppfördes samt att vissa rörledningar och elektriska installationer utfördes. Styrelsen föreslår, att samtliga skyddsrum iordningställas. Kostnaderna härför beräknas till 17 500 000 kronor och skola enligt gällande bestämmelser bestridas av fastighetsägarna.

I skrivelsen framhålles, att en höjning av beredskapen — ehuru enligt styrelsens mening ej tillräcklig — kunde nås, om den för skyddsrummens färdigställande erforderliga materielen upphandlades centralt genom statens försorg samt lagrades inom de orter, där den skulle användas, eller länsvis. Kostnaderna för en central upphandling kunde beräknas till 15 000 000 kronor. Lagringskostnaderna kunde däremot icke nu angivas. Styrelsen förutsatte, att försäljning sedermera av sålunda upphandlad materiel till fastighetsägare skulle ske till självkostnadspris.

Styrelsen föreslår, att Kungl. Maj:t omedelbart föreskriver, att enskilda skyddsrum i nybyggnader i fortsättningen skola helt färdigställas.

I fråga om allmänna skyddsrum uttalas i skrivelsen, att befintliga ledningscentraler kunde snabbt iordningställas utan nämnvärda kostnader och besvär. I andra allmänna skyddsrum (gruppstationer m. m. och offentliga skyddsrum) hade träförstärkningarna numera borttagits och förbrukats. Styrelsen ville föreslå, att skyddsrummen iordningställdes. Kostnaderna härför beräknades till cirka 3 000 000 kronor.

Styrelsen anser tveksamt, huruvida ifrågavarande kostnader skola helt bestridas av vederbörande kommuner eller om staten skall bidra med statsbidrag till två tredjedelar. I detta hänseende framföras följande synpunkter.

De skyddsrum, om vilka nu är fråga, utgöras i allmänhet av enskilda tillhöriga utrymmen, vilka under beredskapen ianspråktogs med förfogande. Statsbidrag för skyddsrummens anordnande utgick med två tredjedelar av kostnaderna. Vid upphörandet av beredskapen medgavs, att utrymmena fingo återställas till ägarna för freds användning och att i samband härmed träförstärkningarna fingo raseras. Bestämmelser, att ersättning för det trävirke, som i samband därmed försålles eller förbrukades, skulle till någon del tillfalla staten eller att kommun skulle vara skyldig att själv bekosta återställandet av skyddsrummen i ursprungligt skick, blevo ej utfärdade. Det är of. n. svårt att avgöra, i vilken mån vederbörande kommuner kunnat tillgodogöra sig någon ersättning för virket.

Det åligger otvivelaktigt kommun att hålla skyddsrum i användbart skick. Medgivande för kommun att radera ett iordningställt skyddsrum, varigenom fördelar uppstå för kommunen, borde väl kanske med hänsyn härtill vara förenat med skyldighet att återigen vid anfordran utan kostnad för statsverket göra det användbart. Det är dock enligt styrelsens mening tveksamt, huruvida gällande lag stadgar sådan skyldighet. Iordningställande av ett raserat skyddsrum synes utgöra sådan åtgärd till upprätthållandet av civilförsvaret, som jämlikt 45 § 1 mom. civilförsvarslagen åligger kommun. För kostnad, som kommun på grund av stadgandet i nämnda paragraf fått vidkännas, skall stats-

bidrag utgå jämlikt 47 § 1 mom. samma lag. Styrelsen anser ock skäligt, att statsbidrag utgår.

I enlighet med den uppfattning, som sålunda uttalats, förordar styrelsen, att kostnaden till två tredjedelar bestrides av statsmedel. För ändamålet erfordras följaktligen en medelsanvisning av 2 000 000 kronor.

Även nya ledningscentraler och andra allmänna skyddsrum erfordras enligt styrelsens mening. Av skyddsrummen borde en del vara fullträffsäkra. Enligt av styrelsen gjorda kalkyler skulle kostnaderna för det antal nya skyddsrum, som enligt en preliminär beräkning erfordrades för den beredskapsgrad, från vilken framställningen utgår, uppgå till cirka 55 000 000 kronor. Härav skulle staten ha att bestrida två tredjedelar och kommunerna en tredjedel. Styrelsen föreslår, att 10 000 000 kronor ställas till förfogande för budgetåret 1948/49 för statsbidrag till nybyggnad av i första hand fullträffsäkra allmänna skyddsrum. Härvid skulle främst ledningscentraler och gruppstationer m. m. för det allmänna civilförsvaret anordnas.

För utförande av källarmursgenombrott enligt verkställd planläggning hemställer styrelsen om anvisande av 8 000 000 kronor. Beloppet motsvarar — i enlighet med gällande bestämmelser — två tredjedelar av den totala kostnaden för åtgärdernas genomförande. Kostnaden i övrigt faller på kommunerna.

De förslag rörande skyddsrumsbereidskapen, för vilka nu redogjorts, skulle påkalla en sammanlagd medelsanvisning av (2 000 000 + 10 000 000 + 8 000 000) 20 000 000 kronor. Beloppet skulle anvisas under anslaget till bidrag till kommuner för anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

Styrelsen anser sig slutligen böra begära medel för förstärkning av *motorfordonsberedskapen*. Styrelsen framhåller, att vissa av civilförsvarets uppgifter till sin natur huvudsakligen vore transportproblem. För att civilförsvaret skulle vara i stånd att fullgöra dessa uppgifter, stode motorfordon i viss utsträckning till dess omedelbara förfogande. Beredskapen kunde emellertid icke uppehållas utan viss översyn av motorfordonsparken samt lagring av reservdelar.

De åtgärder, som styrelsen för nästa budgetår föreslår, avse besiktning av motorfordon, som uttagits för civilförsvarets behov, och anskaffande av viss materiel för att täcka mobiliseringsbehovet. För tillgodoseende av förbrukningsbehovet av materiel skulle riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap träffa erforderliga anstalter. Styrelsen uppskattar kostnaderna för besiktningen till 107 500 kronor och för materielanskaffningen till 1 897 500 kronor eller alltså sammanlagt till 2 005 000 kronor. Kostnaderna skulle i sin helhet bestridas av statsmedel och anvisas under ett särskilt anslag av reservationsanslags natur.

De totala kostnaderna för staten för civilförsvarets upprustning enligt styrelsens förslag skulle alltså belöpa sig till (89 272 + 50 000 + 300 000 + 990 000 + 34 020 500 + 20 000 000 + 2 005 000 + 5 750 000) 63 204 772 kronor.

För förslagens genomförande inom avsedd eller eljest rimlig tid erfordrades i viss utsträckning förtursrätt för civilförsvarets ifrågavarande behov såväl i fråga om arbetskraft som materiel.

Yttranden.

Yttranden över civilförsvarsstyrelsens framställning ha avgivits av överbefälhavaren, Svenska stadsförbundet och Sveriges fastighetsägareförbund. De två förbunden ha haft att uttala sig endast i fråga om skyddsrumsbereidskapen.

Överbefälhavaren anför, att civilförsvarsstyrelsens förslag i huvudsak upptager de nödvändigaste åtgärderna, som för beredskapens höjande kunna genomföras under den närmaste tiden. Särskild betydelse borde tillmätas förslaget om nybyggnad av skyddsrum.

Svenska stadsförbundet framhåller, att läget genom atomenergiens utnyttjande såsom stridsmedel — åtminstone för den i hithörande ämnen oinvidge — tedde sig så oklart, att ett fortsatt anordnande av skyddsrum enligt hittills tillämpade normer kunde starkt ifrågasättas. Särskilt tvivelaktiga syntes de föreslagna åtgärderna rörande enskilda skyddsrum, anordnade enligt äldre bestämmelser. Beträffande övriga åtgärder kunde styrelsen endast uttala, att det givetvis skulle vara synnerligen beklagligt, om det befundes nödvändigt att för denna beredskap i så stor utsträckning, som förslagen innebure, taga i anspråk den nuvarande knappa tillgången på arbetskraft och byggnadsmateriel. Vad anginge kostnadsansvaret ville förbundet erinra, att det i yttrande över 1945 års civilförsvarsutrednings betänkande framhållit, att civilförsvaret principiellt borde vara en staten åvilande angelägenhet. Härvid hade förbundet uttalat, att undantag från denna regel kunde vara berättigade endast med hänsyn till att civilförsvaret alltjämt kunde behöva bygga på vissa kommunalt organiserade hjälporganisationer och utnyttja viss kommunerna tillhörig materiel. Denna uppfattning vidhölle styrelsen fortfarande.

Sveriges fastighetsägareförbund anser sig böra ifrågasätta, huruvida den föreliggande situationen verkligen vore sådan, att den kunde motivera så drastiska åtgärder som de föreslagna. Förbundet ville framhålla, att enbart iordningställandet av de enskilda skyddsrummen samt genomförandet av källarmursgenombrotten förutsatte massuppsägning över hela landet av hyresgäster, som f. n. förhörde dessa utrymmen för lagerlokaler m. m. Utomordentliga svårigheter komme härvid att uppstå vid anskaffandet av nya lokaler. Åtgärden måste även vara ägnad att skapa oro för att inte säga panik hos allmänheten. Civilförsvarsstyrelsen hade vidare, frånsett de ekonomiska konsekvenserna, helt bortsett från det nuvarande läget på arbetsmarknaden. Den materialåtgång, som skulle erfordras enbart för de enskilda skyddsrummens iordningställande, syntes vara omöjlig att frambringa annat än genom att åsidosätta andra viktiga krav på landets virkestillgångar och industriens produktionsförmåga. Härtill komme all övrig materiel, som skulle tillhöra skyddsrummens utrustning såsom vattencisterner, toorklosetter, ledningar, värmeledningselement m. m. Sådan materiel saknades i mycket stor utsträckning och måste därför nyanskaffas, vilket i dagens läge syntes vara förenat med utomordentliga svårigheter för att inte säga omöjligt. Förbundet vore av den mening, att

endast en överhängande krigsfara kunde motivera ett genomförande av förslagen.

Förbundet anser vidare, att fastighetsägarna icke böra påföras några ytterligare kostnader för iordningställande av skyddsrum, och hemställer, att vid eventuell förlängning av civilförsvarslagen frågan, huru kostnaderna för anordnande och inredning av skyddsrummen i fortsättningen skola täckas, upp-
tages till förnyad utredning. Härvid framhålles, att anordnandet av skyddsrum samt anskaffandet av utrustning för desamma liksom övriga civilförsvarsåtgärder måste betraktas såsom en allmän försvarsfråga av stor omfattning. Det gällde här att åstadkomma skyddsåtgärder för en avsevärd del av landets befolkning, och detta vore icke ett intresse, som i första hand berörde fastighetsägarna och för vars tillgodoseende dessa borde bära kostnaderna. Myndigheterna hade, då kostnaderna för skyddsrummens anordnande lades på fastighetsägarna, allmänt uttalat, att dessa skulle erhålla kompensation för utgifterna genom en hyreshöjning, men så hade icke blivit förhållandet. Utgifterna uppgingo till mellan 75 och 100 miljoner kronor.

Därest läget bedömdes så allvarligt, att åtgärder måste vidtagas för att förstärka civilförsvarsberedskapen, borde detta enligt förbundets mening lämpligast ske genom att erforderlig materiel efter hand centralt upphandlades och lagrades genom statens försorg för att, när så behövdes, ställas till fastighetsägarnas förfogande. Då erfarenheterna från det senaste världskriget visat, att värdet av skyddsrummen i äldre fastigheter med hänsyn till bombningsteknikens utveckling vore synnerligen tveivelaktigt, syntes det vidare vara lämpligt, att fullträffsäkra allmänna skyddsrum byggdes i tillräckligt antal av kommunerna.

Departementschefen.

Till grund för de av mig tidigare framlagda förslagen om fortsatt giltighet av civilförsvarslagen och om anslag till civilförsvaret för budgetåret 1948/49 har legat uppfattningen, att ett permanent civilförsvaret, avsett såsom ett komplement till de militära försvarsanstalterna, icke kunde undvaras. Jag uttalade vid anmälan av propositionen nr 81/1948, att de civila försvarsåtgärder — utrymning, skyddsrumbyggande och liknande förebyggande verksamhet även som avhjälpande åtgärder för begränsning av bränder, röjning och räddning av innestängda, sjukvårdstjänst m. m. — vilka använts under det senaste kriget, komme att bli oundgängliga även i framtida krigsfall. Skadegörelsen under ett nytt krig kunde visserligen bli betydligt större än vid användningen av äldre anfallsvapen men bleve dock väsentligen av samma natur som hittills. Uppgiften bleve därför att med nuvarande organisation och verksamhet som grund eftersträva effektivisering och komplettering av hittillsvarande försvarsanordningar. Omfattningen av åtgärderna för civilförsvarets stärkande och tidpunkten för åtgärdernas genomförande måste, enligt vad jag framhöll, bli beroende av samma faktorer av ekonomiskt och annat slag, vilka vore bestämmande för den militära försvarsberedskapens utformning.

De förslag till åtgärder under budgetåret 1948/49, som framlades i propositionen nr 82/1948, utgingo självfallet från de utrikespolitiska och andra förhållanden, som då förelågo. Under tiden därefter har emellertid det utrikespolitiska läget skärpts. Mot bakgrunden härav och med beaktande jämväl av de ekonomiska och andra faktorer av återhållande art, vilka göra sig gällande, har Kungl. Maj:t i fråga om det militära försvaret på hemställen av chefen för försvarsdepartementet i proposition den 9 april 1948 (nr 208) föreslagit viss ökning av den i statsverkspropositionen preliminärt beräknade medelstilldelningen för materielanskaffning jämte åtgärder för att möjliggöra en högre personell beredskap. Enligt min mening är det av samma skäl, som anförts i nämnda proposition, påkallat, att även civilförsvarets beredskap förbättras. Jag finner mig dock i vissa hänseenden — särskilt beträffande materielanskaffning och byggnadsarbeten — icke kunna tillstyrka så omfattande åtgärder som av civilförsvarsstyrelsen angivits.

Den *personalorganisation*, som i propositionen nr 82/1948 föreslogs för civilförsvarsstyrelsen, utgjorde en minimiorganisation. För att styrelsens arbetskapacitet skall motsvara de ökade krav, som föranledas av de av mig i det följande framlagda förslagen om utvidgning av civilförsvarets verksamhet och som i övrigt i nuvarande läge måste ställas på densamma, anser jag nödvändigt, att personalen temporärt förstärkes. Styrelsen har hemställt, att avlöningsanslaget i detta syfte höjes med ett belopp av 89 272 kronor, därav 64 272 kronor skulle avses för ett antal befattningshavare i högre lönegrader och 25 000 kronor för biträdeshjälp. Jag har för egen del ingen erinran mot att för nästa budgetår anvisas det av styrelsen angivna beloppet, vilket dock torde böra avrundas till 90 000 kronor, varav 80 000 kronor skulle utgöra grundlöner och 10 000 kronor rörligt tillägg. Det synes mig emellertid icke uteslutet, att för de mer kvalificerade arbetsuppgifterna skulle kunna förvärvas personal med lägre löneställning än den av styrelsen föreslagna. Jag förutsätter därför, att Kungl. Maj:t skall äga att, om så finnes lämpligt, disponera medlen på annat sätt än styrelsen nu föreslagit. På grund av det anförda tillstyrker jag, att anslagsposterna till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal och till rörligt tillägg, vilka i propositionen nr 82/1948 uppfördes med 465 000 resp. 79 500 kronor, uppräknas med 80 000 resp. 10 000 kronor och alltså bestämmas till 545 000 resp. 89 500 kronor. Avlöningsanslaget bör vid bifall härtill ökas från det i nämnda proposition upptagna beloppet 814 000 kronor till 904 000 kronor.

I fråga om *utbildnings- och övningsverksamheten* uttalade jag till det propositionen nr 81/1948 bilagda statsrådsprotokollet, att det vore av särskild vikt, att beredskapen inom det allmänna civilförsvaret, vilket utgjorde kärnan i civilförsvarets aktiva organisation, hölles på högsta möjliga nivå. Med hänsyn till nutida krigföringsmetoder innebure det allvarliga risker, att inom det allmänna civilförsvaret funnes stora personalgrupper, vilka helt saknade utbildning för sina krigsuppgifter. Att uppskjuta utbildningen i hopp att kunna medhinna densamma i ett skärpt läge vore enligt min mening icke försvarligt.

Utbildningen i fred borde därför omfatta icke endast befäl och ersättare för befäl utan alla dem, vilka måste bibringas särskilda färdigheter för att civilförsvarsförbanden skulle vara funktionsdugliga. Utbildningen borde i första hand avse den personal, som icke tidigare erhållit utbildning. För underhållande av redan förvärvade färdigheter skulle framdeles anordnas repetitionsutbildning. Vad jag sålunda anfört, ansåg jag i tillämpliga delar böra gälla även verkskyddet. Däremot fann jag, att inom hemskyddet den obligatoriska utbildningen för allmänheten borde i möjligaste mån begränsas. Jag hänvisade därvid till ekonomiska skäl och till den mindre förståelse, som skulle möta framställda utbildningskrav inom denna gren av civilförsvaret, varjämte jag ansåg mig kunna konstatera, att ett betydande beredskapsvärde ännu kvarstode av den utbildning, som meddelats under krigsåren. Förberedelserna på detta område borde innefatta utbildning av befälspersonal samt meddelande efter hand åt den uppväxande ungdomen av elementära kunskaper rörande eldsläckning och sjukvård. Förutsättningar skulle därigenom skapas för en forcerad massutbildning i ett skärpt läge. För att sätta folkskollärare och gymnastiklärare i stånd att meddela ungdomen civilförsvarskunskaper skulle frivilliga kurser anordnas. Det i propositionen framlagda utbildningsprogrammet skulle börja tillämpas med ingången av budgetåret 1949/50. — Den obligatoriska utbildning, för vilken medel begärdes i propositionen nr 82/1948, avsåg utbildning — i första hand nyutbildning — av befäl samt tilläggsutbildning i sjukvård under 10 timmar av 18-åriga kvinnor och under första hälften av budgetåret en grundläggande utbildning under 10 timmar av 16-åriga män och kvinnor.

Det utbildningsprogram, till vilket jag principiellt anslöt mig i propositionen nr 81/1948, bör i den situation, som nu inträtt, börja tillämpas redan under nästa budgetår. Utbildningen inom det allmänna civilförsvaret och verkskyddet bör i överensstämmelse härmed göras betydligt mer omfattande än enligt de i den tidigare anslagspropositionen framförda förslagen. Jag ansluter mig därför till den plan för utbildningen inom dessa grenar av civilförsvaret, som civilförsvarsstyrelsen framlagt i sin skrivelse den 5 april 1948. Verksamheten bör alltså avse såväl repetitionsutbildning av befäl som nyutbildning och repetitionsutbildning av manskap, tillhörande det allmänna civilförsvaret och verkskyddet, inom den kostnadsram, som i skrivelsen angivits. Utbildningen bör kompletteras med övningar i av styrelsen förutsatt omfattning. Beträffande hemskyddet har styrelsen föreslagit, att en årsklass män och en årsklass kvinnor skulle genomgå en grundläggande obligatorisk utbildning på tio timmar och att utbildningen för 16-åringar skulle utsträckas till hela budgetåret 1948/49. Dessa förslag finner jag mig icke böra tillstyrka. På hemskyddets område torde nämligen den obligatoriska utbildningsverksamheten böra inskränka sig till de förberedelser för en forcerad massutbildning i ett skärpt läge, vilka jag angivit vid min anmälan av frågan om civilförsvarslagens fortsatta giltighet. Å andra sidan anser jag det synnerligen önskvärt, att kurser med frivilliga deltagare komma till stånd. I sådant syfte föreslogs redan i

propositionen nr 82/1948, att anslaget till bidrag till vissa frivilliga organisationer skulle höjas med visst mindre belopp. Verksamheten bör emellertid få betydligt större omfång än propositionen förutsatte. Jag föreslår därför en tilläggsanvisning på 100 000 kronor. Den frivilliga utbildningsverksamheten bör anförtros åt riksluftskyddsförbundet. Jag vill framhålla den synnerliga vikten av att utbildningsprogrammet beträffande samtliga kategorier utformas så realistiskt och intresseväckande som möjligt.

I anslutning till det anförda förordar jag, att följande i propositionen nr 82/1948 upptagna anslag till civilförsvaret uppräknas, nämligen anslaget till utbildning vid statens civilförvarsskola samt vid kurser, anordnade av länsstyrelserna med 50 000 kronor till ett avrundat belopp av 316 000 kronor, anslaget till bidrag till vissa frivilliga organisationer med 100 000 kronor till 285 000 kronor samt anslaget till bidrag till kommuner för utbildning m. m. med 600 000 kronor för kursverksamhet och 140 000 kronor för övningar eller sammanlagt med 740 000 kronor till 1 305 000 kronor.

För engångsanskaffning av *annan materiel än brandmateriel* har civilförvarsstyrelsen begärt en sammanlagd medelsanvisning av 34 020 500 kronor, fördelad på ett flertal olika ändamål. Även jag anser, att materielberedskapen bör avsevärt förstärkas. I fråga om vissa ändamål synes dock den ytterligare medelsanvisningen för nästa budgetår kunna bestämmas till lägre belopp än styrelsen föreslagit. Jag förordar för min del, att för alarmeringsanordningar, vartill styrelsen beräknat 405 000 kronor, för nästa budgetår avses ett belopp av 150 000 kronor, i första hand för anskaffande av nya och komplettering av äldre alarmeringsanläggningar på orter med mer än 1 000 invånare. För signalanordningar — radioanläggningar för länsnätet —, bombröjningsmateriel, impregnering av gasmasker, anskaffande av barngasmasker, impregnering av kollektivfilter, anskaffande av kollektivfilter, anskaffande av dimfilter och inköp av regenereringsanläggningar synes mig medelsanvisningen kunna fördelas på två budgetår. Jag förordar, att för budgetåret 1948/49 för dessa ändamål beräknas resp. 1 200 000, 375 000, 800 000, 75 000, 365 000, 750 000, 375 000 och 145 000 kronor. De föreslagna inköpen av aktivt kol, indikeringsapparater för gas och gasskyddspapper äro enligt min mening så angelägna, att de i sin helhet böra verkställas under nästa budgetår. Till bestridande av kostnaderna härför böra de av styrelsen angivna beloppen ställas till förfogande eller alltså 640 000, 60 000 resp. 45 000 kronor. Anskaffningen av dikloramin torde kunna fördelas på två år och medelsanvisningen för nästa budgetår alltså begränsas till 400 000 kronor. För inköp av gummistövlar torde det av styrelsen upptagna beloppet kunna f. n. reduceras till 300 000 kronor. Till anskaffande av viss utrustning för indikering av radioaktiva ämnen har styrelsen i sin skrivelse den 5 april 1948 hemställt om anvisande av 20 000 kronor. Med hänsyn till den betydelse såsom stridsmedel, som den radioaktiva strålningen kan komma att erhålla, förordar jag i anslutning till en av styrelsen sedermera under hand gjord framställning, att till försökstillverkning och prov med indikerings-

apparater beräknas ett belopp av 100 000 kronor. För komplettering av in-kvarterings- och socialtjänstmaterielen anser jag icke nödigt att nu begära medel.

I enlighet med det anförda och då någon post för oförutsedda utgifter icke torde böra beräknas i detta sammanhang skulle medelsbehovet för nästa budgetår för anskaffning av materiel utom brandmateriel uppgå till (150 000 + 1 200 000 + 375 000 + 800 000 + 75 000 + 365 000 + 750 000 + 375 000 + 145 000 + 640 000 + 60 000 + 45 000 + 400 000 + 300 000 + 100 000) 5 780 000 kronor. Kostnaderna torde böra bestridas från det under civiltörsvaret upptagna reservationsanslaget till engångsanskaffning av materiel. Då av detta anslag ett belopp på 1 000 000 kronor kan antagas kvarstå odisponerat vid utgången av budgetåret 1947/48, torde den nya medelsanvisningen böra begränsas till 4 780 000 kronor.

Jag vill framhålla, att jag vid beräkning av medelsbehovet för signalanordningar utgått från att civiltörsvaret under krig skall äga utnyttja polisväsendets radioanläggningar. Då polisen under beredskapstillstånd är på visst sätt anknuten till civiltörsvaret, förutsätter jag nämligen såsom naturligt, att dessa anläggningar i ett skärpt läge få användas av såväl civiltörsvaret som polisen. Ytterligare må påpekas, att jag avsett, att staten skall bestrida utgifterna för impregnering av kollektivfilter samt anskaffande av kollektivfilter och dimfilter även i de fall, då filtren tillhöra luftreningsaggregat i enskilda skyddsrum. Att staten påtager sig sådant kostnadsansvar synes mig motiverat med hänsyn till föreliggande omständigheter.

Även *brandberedskapen* bör enligt min mening stärkas. Beträffande arten och omfattningen av de erforderliga åtgärderna föreslår jag i likhet med civiltörsvärsstyrelsen, att medel anvisas för inköp av motorbrandsprutor och brandslang samt för anläggande av branddammar. Däremot finner jag mig icke f. n. böra tillstyrka förslaget att upplägga ett beredskapslager av lin, avsett för framtida slangtillverkning.

Materielanskaffningen under nästa budgetår torde böra omfatta 100 sprutor och 180 000 meter slang. Enligt vad jag under hand inhämtat beräknas 40 sprutor och 114 000 meter slang ingå i kommunernas fredsbehov av brandmateriel. På grund av gällande bidragsbestämmelser kunna kostnaderna för anskaffande av brandsprutor för kommunernas fredsbehov beräknas till allra största delen falla på staten. Kommunernas kostnader torde enligt civiltörsvärsstyrelsens beräkning kunna uppskattas till 25 000 kronor. I fråga om brandslang för fredsbehov ha kommunerna att svara för en fjärdedel av inköpskostnaderna. Med utgångspunkt härifrån och under antagande att priset per spruta uppgår till 4 000 kronor och meterpriset för brandslang till 7 kronor skulle statens kostnader för den föreslagna materielanskaffningen utgöra 375 000 kronor för sprutorna, varav 240 000 kronor för krigsbehovet och 135 000 kronor för fredsbehovet, samt 1 060 500 kronor för slangen, varav 462 000 kronor för krigsbehovet och 598 500 kronor för fredsbehovet. Jag föreslår, att på riksstaten för nästa budgetår under civiltörsvaret upptages

ett särskilt reservationsanslag till inköp av brandmateriel, vilket anslag bör fastställas till (240 000 + 462 000) 702 000 kronor eller i avrundat tal 705 000 kronor. De under brandväsendet uppförda anslagen till bidrag till kommuner för inköp av motorbrandsprutor och till bidrag till kommuner för inköp av brandslang — vilka anslag i statsverkspropositionen beräknats till 90 000 kronor resp. 150 000 kronor — höjas med i runda tal 135 000 resp. 600 000 kronor och bestämmas alltså till 225 000 resp. 750 000 kronor.

Tilläggsanvisningen för anläggande av branddammar bör enligt min mening beräknas till 300 000 kronor. Enligt vad som under hand upplysts för mig ineliggas hos civilförsvarsstyrelsen ansökningar från kommuner om statsbidrag för angivna ändamål till betydande belopp. Den av mig föreslagna medelsförstärkningen torde därför i sin helhet böra ingå i det under brandväsendet upptagna anslaget till bidrag till kommuner för anläggande av branddammar. Då anslaget i statsverkspropositionen beräknats till 100 000 kronor, bör detsamma alltså i anledning av det nu framförda förslaget höjas till 400 000 kronor.

Rörande *skyddsrumskommittén* uttalade jag vid framläggande av förslaget om fortsatt giltighet av civilförsvarslagen, att jag funne de nu tillgängliga erfarenheterna i fråga om skyddsrummens värde kunna sammanfattas sålunda, att skyddsrummen redan i sin hittillsvarande utformning kunde i avsevärd mån begränsa verkningarna av såväl bomber av äldre typ som av de nya vapnen. Den omständigheten, att förödelsen i ett framtida krig sannolikt komme att bli oerhört mycket större än i det senaste, kunde enligt min mening icke föranleda, att man skulle avstå från att vidtaga skyddsåtgärder. I stället borde man sträva efter att så vitt möjligt söka anpassa dessa åtgärder efter krigsteknikens ständigt fortgående utveckling. Jag förklarade mig därför vara i princip ense med civilförsvarsutredningen om att även i fortsättningen skyddsrum borde byggas. Vid behandlingen av frågan om omfattningen och sättet för skyddsrummens anordnande föreslog jag, på vissa angivna skäl, att skyddsrumfrågan skulle ytterligare utredas. Denna omständighet finge dock enligt min mening icke leda till att skyddsrumbyggnaderna i avvaktan på utredningen helt inställdes. Verksamheten borde under tiden fortgå efter samma riktlinjer, som gällt under de senaste åren. I fråga om de allmänna skyddsrummen uttalade jag dock, att en avvaktande hållning borde iakttagas i avbidan på resultatet av nämnda utredning. Källarmursgenombrott borde tills vidare icke komma till utförande. Vad angår kostnaderna för anordnande av skyddsrum och källarmursgenombrott ansåg jag, att, i avbidan på resultatet av den föreslagna utredningen, någon ändring i gällande bestämmelser rörande kostnadsansvaret icke borde vidtagas. Kommunerna skulle alltså tills vidare ha att bestrida en tredjedel av kostnaderna för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. och fastighetsägarna hela kostnaden för enskilda skyddsrum. — I propositionen nr 82/1948 föreslogs, att medel för budgetåret 1948/49 skulle anvisas endast för anordnande av skol- och trafikskyddsrum. Medelsbehovet härför beräknade jag till 700 000 kronor.

Rörande de principer, som efter kriget tillämpats i fråga om skyddsrumsbereidskapen, må framhållas, att kommunernas och de enskildas skyldigheter härutinnan i vissa hänseenden begränsats.

Sålunda medgav civilförsvarsstyrelsen i skrivelse den 26 maj 1945 till överståthållarämbetet och länsstyrelserna, att samtliga skyddsrum utom vissa ledningscentraler för civilförsvaret finge helt nyttjas för annat ändamål, varvid inredning och anordningar av provisorisk art (bl. a. takförstärkningar av trä) samt dörrar, luckor, luftrenare m. m. finge avlägsnas. All materiel, som i enlighet härmed komme att avlägsnas men som lämpligen kunde användas vid lokalernas istandsättande och utrustande såsom skyddsrum, skulle dock bibehållas och lagras på sådant sätt, att skyddsrummen åter kunde istandsättas. Efter särskilt tillstånd kunde borttagande eller ändring medgivnas även av anordningar av permanent art.

I skrivelse den 29 september 1945 meddelade civilförsvarsstyrelsen föreskrifter, vilka innebure, att vid anordnande av *nya skyddsrum* finge anstå med vissa åtgärder av teknisk art, så att endast den bärande konstruktionen behövde färdigställas. Med anledning av en framställning från 1945 års civilförsvarsutredning förklarade Kungl. Maj:t genom beslut den 8 februari 1946 hinder icke möta mot att de i civilförsvarsstyrelsens nyss nämnda skrivelse angivna tekniska åtgärderna finge anstå i avvaktan på resultatet av utredningens arbete.

Såsom en följd av de medgivanden, som sålunda lämnats, befinner sig f. n. ett stort antal skyddsrum i ett icke fullbordat skick.

Även skyldigheten att anordna nya enskilda skyddsrum har i viss utsträckning begränsats.

Jag anser mig icke nu böra tillstyrka, att åtgärder vidtagas för att färdigställa vare sig allmänna eller enskilda skyddsrum, som anordnats enligt de före civilförsvarslagens ikraftträdande gällande bestämmelserna. Dessa skyddsrum torde, därest förhållandena så skulle påfordra, på relativt kort tid kunna sättas i nöjaktigt skick.

Däremot finner jag i nuvarande situation påkallat, att sådana materialier — dörrar, luckor, ventiler, tubrör m. m. — anskaffas, som erfordras för att färdigställa enskilda skyddsrum, vilka inrättats jämlikt civilförsvarslagens föreskrifter. Enligt gjorda beräkningar kan sådan utrustning för samtliga skyddsrum levereras inom en tid av 12 månader. Jag anser anskaffningen böra fördelas på två år. Materielen torde böra upphandlas centralt genom statens försorg för att sedermera — mot full ersättning — tillhandahållas fastighetsägarna. För den materielanskaffning, som skall verkställas under nästa budgetår, bör på riksstaten uppföras ett särskilt reservationsanslag, vilket i anslutning till civilförsvarsstyrelsens kostnadsuppskattning torde böra bestämmas till (15 000 000: 2) 7 500 000 kronor. Anslaget bör lämpligen benämnas Central upphandling av viss materiel för enskilda skyddsrum.

Enskilda skyddsrum, som framdeles komma att inrättas enligt civilförsvarslagens bestämmelser, böra från början helt färdigställas.

Jag vill framhålla, att skyldigheten att inrätta enskilda skyddsrum jämlikt civilförsvarlagen är begränsad till byggnader inom område eller på plats, varest enligt organisationsplanerna särskilt civilförsvaret skall vara organiserat. Av övergångsbestämmelserna till civilförsvarlagen framgår, att, om jämlikt de före lagens ikraftträdande gällande bestämmelserna för anläggning eller byggnad inrättats enskilt skyddsrum, som i vederbörlig ordning godkänts, ägaren icke må åläggas att inrätta nytt skyddsrum eller utöka skyddsrummet eller vidtaga ändringar beträffande detsamma, så framt icke särskilda skäl därtill föranleda.

Beträffande de allmänna skyddsrummen föreslår jag, att medel anvisas för nya sådana. I propositionen nr 82/1948 inskränkte jag mig till att begära anslag för nya skol- och trafikskyddsrum. Enligt organisationsplanerna skola emellertid därjämte uppföras ett stort antal ledningscentraler och andra allmänna skyddsrum. Vissa av skyddsrummen skola vara fullträffsäkra. Kommunerna äro skyldiga att anordna de i organisationsplanerna angivna allmänna skyddsrummen, dock endast i den mån medel till statsbidrag stå till förfogande. Enligt min mening böra i första hand fullträffsäkra skyddsrum komma till stånd. Jag förordar, att för detta ändamål för budgetåret 1948/49 beräknas sammanlagt 6 000 000 kronor. Beloppet torde böra upptagas under skyddsrumslägenhet, vars rubrik fr. o. m. nästa budgetår torde böra ändras till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. Eventuellt förefintlig reservation den 30 juni 1948 å anslaget till bidrag till kommuner för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. bör överföras till det nya anslaget. Planläggningen och utförandet av skyddsrummen bör äga rum i samråd mellan civilförsvarsstyrelsen och 1948 års skyddsrumsutredning.

Källarmursgenombrott ha under kriget visat sig vara av stort värde. Planläggning av källarmursgenombrott är i vårt land redan verkställd men åtgärderna ha ännu icke genomförts. Civilförsvarsstyrelsen har föreslagit, att arbetena nu skola komma till utförande. För egen del finner jag mig med hänsyn till det statsfinansiella läget icke kunna tillstyrka styrelsens förslag på denna punkt. Utförandet av källarmursgenombrott beräknas taga en tid av två månader. Därest utvecklingen snabbt skulle aktualisera en sådan åtgärd, torde Kungl. Maj:t få ställa härför erforderliga medel till förfogande från anslaget till kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

Enligt de nu framförda förslagen skulle alltså för anordnande av allmänna skyddsrum m. m., för vilket ändamål i den tidigare anslagspropositionen upptagits 700 000 kronor, anvisas ett reservationsanslag av (700 000 + 6 000 000) 6 700 000 kronor. Vidare skulle på riksstaten uppföras ett reservationsanslag på 7 500 000 kronor till central upphandling av viss materiel för enskilda skyddsrum.

I likhet med civilförsvarsstyrelsen anser jag *motorfordonsberedskapen* böra stärkas dels genom att för civilförsvaret uttagna motorfordon besiktigas för utrönande av fordonens skick dels genom inköp av viss utrustning. Styrelsen har föreslagit, att i detta syfte för budgetåret 1948/49 anvisas tillhoppa

(107 500 + 1 897 500) 2 005 000 kronor. För egen del vill jag förorda, att medelsanvisningen begränsas till (50 000 + 950 000) 1 000 000 kronor. För ändamålet bör på riksstaten upptagas ett nytt reservationsanslag, vilket torde bära benämnas Kostnader för viss motorfordonsberedskap.

Vid bifall till de av mig framförda förslagen skulle den i propositionen nr 82/1948 angivna medelsanvisningen för civilförsvaret för budgetåret 1948/49 förstärkas med sammanlagt (90 000 + 50 100 + 100 000 + 4 779 900 + 705 000 + 6 000 000 + 7 500 000 + 740 000 + 1 000 000) 20 965 000 kronor. Då anslagen för civilförsvaret i nämnda proposition upptagits med tillhoppa 4 175 000 kronor, skulle det totala medelsbehovet för nästa budgetår belöpa sig till 25 140 000 kronor. Häri ingår dock ett anslag på 7 500 000 kronor, som avses endast för förskottering av vissa kostnader, vilka icke slutgiltigt skola falla på staten. För brandväsendet har jag föreslagit en höjning av vissa i statsverkspropositionen angivna anslag med sammanlagt 1 035 000 kronor. Den totala kostnadsökningen i anledning av de nu framlagda förslagen skulle alltså uppgå till, för egentligt civilförsvaret 20 965 000 kronor och för brandväsendet 1 035 000 kronor eller tillhoppa 22 miljoner kronor.

Hemställan.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte — med ändring av vad som föreslagits dels i propositionen nr 82/1948 rörande godkännande av avlöningsstat för civilförsvarsstyrelsen för budgetåret 1948/49 och rörande beräkningen av vissa anslag till civilförsvaret för nämnda budgetår, dels ock i årets statsverksproposition angående de under XI huvudtiteln upptagna anslagen till bidrag till kommuner för inköp av motorbrand-sprutor och brandslang samt anläggande av branddammar — föreslå riksdagen att

- 1) godkänna följande avlöningsstat för civilförsvarsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1948/49:

Avlöningsstat.	Kronor.
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	256 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	13 500
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	545 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	89 500
<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>	
Summa förslagsanslag kronor 904 000;	

- 2) under huvudtiteln för inrikesdepartementet för budgetåret 1948/49 anvisa följande anslag för civilförsvaret, nämligen

<i>dels till Civilförsvarsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av</i>	904 000
---	---------

	Kronor.
<i>dels till Civilförsvarsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av</i>	190 000
<i>dels till Civilförsvaret: Utbildning vid statens civilförsvarsskola samt vid kurser anordnade av länsstyrelserna ett förslagsanslag av</i>	316 000
<i>dels till Civilförsvaret: Bidrag till vissa frivilliga organisationer ett anslag av</i>	285 000
<i>dels till Civilförsvaret: Övnings- och försöksverksamhet ett förslagsanslag av</i>	120 000
<i>dels till Civilförsvaret: Engångsanskaffning av materiel ett reservationsanslag av</i>	4 780 000
<i>dels till Civilförsvaret: Anskaffning av viss förbrukningsmateriel ett förslagsanslag av</i>	10 000
<i>dels till Civilförsvaret: Förvaring och underhåll av viss materiel m. m. ett förslagsanslag av</i>	1 000 000
<i>dels till Civilförsvaret: Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. ett reservationsanslag av</i>	6 700 000
<i>dels till Civilförsvaret: Bidrag till kommuner till kostnaderna för vissa arvoden m. m. ett förslagsanslag av</i>	300 000
<i>dels till Civilförsvaret: Bidrag till kommuner för utbildning m. m. ett förslagsanslag av</i>	1 305 000
<i>dels till Civilförsvaret: Central upphandling av viss materiel för enskilda skyddsrum ett reservationsanslag av</i>	7 500 000
<i>dels till Civilförsvaret: Kostnader för viss motorfordonsberedskap ett reservationsanslag av</i>	1 000 000
<i>dels till Civilförsvaret: Inköp av brandmateriel ett reservationsanslag av</i>	705 000
<i>dels ock till Civilförsvaret: Gottgörelse till fastighetsägare m. fl. för anordningar och materiel m. m. ett förslagsanslag av</i>	25 000
	Summa kronor 25 140 000;

3) under huvudtiteln för inrikesdepartementet för budgetåret 1948/49 anvisa

	Kronor.
<i>dels till Bidrag till kommuner för inköp av motorbrandsprutor ett reservationsanslag av</i>	225 000
<i>dels till Bidrag till kommuner för inköp av brandslang ett reservationsanslag av</i>	750 000
<i>dels ock till Bidrag till kommuner för anläggande av branddammar ett reservationsanslag av</i>	400 000.

Kungl. Maj:ts proposition nr 233.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lennart Sundkler.
